

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
LEGIBVS DIVINIS
CIRCA EVANGELIVM
QVAM
PRAE SIDE
IAC. WILH. FEVERLINO, D.P.P.
D. VIII. FEBR. A. C¹CC¹XXXVI.
IN ORDINE CIRCVLARI
DEFENDET
GEORGIVS CHRISTOPHORVS RIES
LAVFFA-NORICVS.

ALTORFII
LITERIS VIDVAE MEYERIAE.

Coll. diss. A
167, 14

5. 11. 11.

SLUB
Sächsische Landesbibliothek –
Staats- und Universitätsbibliothek Dresden

B. C. D.

Egem accurate discernere ab Evangelio tanti est momenti, ut B. LUTHERVS in Comm. ad Gal. II. de eo scribat: *Qui bene novit discernere Legem ab Evangelio, is gratias agat Deo, et sciat se esse Theologum*: quorum verborum veritatem uberior exponit B. CHEMNITIUS in Locis Theol. Parte II. Loco de Justificatione p. m. 221. seqq. arctissimum hujus doctrinae nexum cum doctrina de Justificatione ex Rom. I. 16. 17. III. 21. IV. 13. X. 4. Gal. III. 21. 22. Ioh. I. 17. ostendens. Nec minus graviter de eodem argumento differit B. SELNECCERVS in Institutionis Christianae Religionis Parte II. p. m. 27. *Sunt haec discrimina Legis et Evangelii diligentissime consideranda, ut accuratis et conspicuis limitibus, tanquam in judicio finium regundorum, haec duo genera doctrinae, Lex et Evangelium, discernantur. Quorum confusio tristissimis tenebris totam Ecclesiae doctrinam involvit; accurata vero distinctio maxime necessaria est ad veram agnitionem Dei et beneficiorum Christi, ad veram invocationem Dei, ad fidem, ad veros cultus Dei, ad veram consolationem animorum, et ad discernendam veram Ecclesiam Dei ab Etnicis.* ... Diligenter igitur studiosi, et in toto studio doctrinae Theologicae, et in quotidiana invocatione, et caeteris pietatis exercitiis, haec discrimina Legis et Evangelii considerent. Quo magis igitur necessarium est, solicite discernere Legem ab Evangelio, eo minus superfluum videri poterit, affinitatem utriusque, quae facile incautos in confusionem utriusque induceret, ad evitandam hanc confusionem penitus con-

A 2

sidera-

siderare. Huc refero doctrinam de Legibus divinis circa ipsum Evangelium. Accuratio et iterata consideratio controversiae domesticae, ante hos XX. annos de Contritione ex Evangelio oriunda agitatae, nonnullas mihi suggestis meditationes de hoc argumento, ad intelligendam & componendam illam liticulam, ad evitandos et refutandos alios certissimos et gravissimos errores; et denique ad tuendum maxime necessarium Legis et Evangelii discrimen forte profuturas: Hac igitur occasione publici easdem faciam juris. Deum precor, ut per Spiritum Sanctum ducat nos in omnem veritatem ad nostram aliorumque salutem in Christo Iesu nobis reparatam. Amen!

§. I.

Legis et Evangelii definitiones.

LEx divina, de qua heic loci maxime est agendum, est decretum voluntatis divinae omnibus hominibus promulgatum, indicans, quid facere, quid non facere debeant, adjecta promissione praemiorum, si exacte obediverint, et comminatione poenarum, si fuerint immorigeri. Evangelium est decretum voluntatis divinae etiam omnibus hominibus promulgatum, quod peccatoribus, quales post lapsum sunt omnes homines, adeoque poenarum aeternarum reis, gratuitam remissionem culpae et poenae peccatorum propter meritum Christi fide apprehensum, atque omnibus vere et usque ad finem vitae credentibus salutem aeternam annunciat et promittit. Vtriusque definitionis singula momenta, et dicta, quibus nituntur, biblica vel ex Catecheticis nostrae religionis elementis sunt notissima, ut repetitione supersedere possim.

§. II.

Discrimen ax De-
finit.

Neque repetam omnia Legis et Evangelii discrimina prolixius enumerata a CHEMNITIO et SELNECCERO locis citatis, a B. Io. GERHARDO in Loco de Evangelio §. 54. seqq.
Tomo

Tomo III. Locorum p. 541. seqq. a B. DANNHAVERO in Hodosophia p. 489. seqq. a B. D. BAIERO in Compendio Theologiae Positivae Part. III. Cap. VII. §. XXIII. aliisque Theologis nostratis. Praecipua differentia in eo consistit, quod Evangelium indicet, quid Deus pro nostra aeterna felicitate fecerit, faciat, facturus sit; Lex autem, quid homo facere debeat: illud ergo pertinet ad beneficia; haec ad Leges stricte sic dictas. Leges stricte sic dictas oppono non tantum Legi latius sic dictae, quae etiam complectitur Evangelium (de quo latiori vocum Legis et Evangelii significatu vid. B. BAIERVS in Comp. Theol. Positiv cap. cit. §. II.) sed etiam Legi in ea latitudine acceptae, ut dividatur in obligantem et permittentem, quod in primis fecit Celeberrimus JCtus D. GOTTLIEB GERH TITIVS in Obs. ad Pufendorfi Officia Hom. et Civis lib. I. Cap. II.

§. III.

Iam si referantur Lex et Evangelium ad homines in praesenti corruptionis statu consideratos, *effectus* maxime luculentum suppeditat discrimen. Lex divina locum etiam habebat apud homines adhuc integros, hi per vires cum imagine divina concessas exacte obsequi poterant legibus divinis, atque hinc spem habebant summae et aeternae felicitatis. Post lapsum vero, ubi omnes omnino homines a parentibus suis peccato originali infecti, propriisque peccatis inquinati carent gloria, quam coram Deo habere debeant, atque non possunt exacte servare legem, tantum abest, ut Lex ipsis spem faciat salutis aeternae, ut potius ob veracitatem et justitiam Dei metu summarum et aeternarum poenarum *afficiat*, atque *ad desperationem adigat*. Evangelium vero gratuitam peccatorum remissionem per et propter meritum Christi fide apprehensum, solatur desperabundos peccatores, iisque spem salutis aeternae *facit*. Idem discrimen ex Aug. Conf. ejus Apologia et Articulis Smalcald. ita indicatur in Formula Concordiae

Discrimen ex effectu.

art. V. *Quicquid extat in S. litteris, quod peccata arguit, id revera ad legis (proprietate dictae) concionem pertinet. Evangelium (strictè dictum) non est concio pænitentiae arguens peccata, sed laetissimum quoddam nuncium, et concio plena consolationis, non arguens aut terrens; quandoquidem conscientias contra terrores legis solatur, easque in meritum Christi respicere jubet, et dulcissima praedicatione, de gratia et favore Dei, per meritum Christi impetrato, rursus erigit.*

§. IV.

*Beneficia circa
leges.*

Sicut vero in universum, non obstante discrimine legis etiam humanae a beneficiis Summi Imperantis, dantur beneficia circa leges, et leges circa beneficia; ita mirum etiam videri non potest, dari beneficia divina circa leges divinas, et leges divinas circa beneficia Dei, nominatim circa Evangelium. Dari beneficia Magistratus humani circa leges et per leges ad cives redundantia, nemo dubitabit, qui meminerit, salutem populi supremam legem et cynosuram esse omnium legum civilium, atque haud postremam esse civium felicitatem, si legibus regantur statui suo prudenter attemperatis, perspicuis, non nimis multis, non nimis difficultibus; si non hujus tantum sed futurae etiam ipsorum vitae felicitas salutaribus legibus praeparetur et muniatur; si legum auctoritas intemerata servetur. Pro tali circa leges cura Magistrati suo immortales se debere gratias cives haud insipientes lubentissime fatebuntur. Neque minus perspicuum est, dari etiam beneficia divina circa leges divinas: ita e. g. David divino agitatus Spiritu Deo gratias agit Psalmo CXLVII. quod *indicat verba sua Iacobum et statuta sua Israeli. Non fecit ita ulli genti, ideoque jura ista non noverunt. Hallelu-Jah.* Leges Dei datae sunt, et ab hominibus adhuc integris eo applicari poterant, ut faciendo *eas* viverent. Levit XVIII. §. Luc. X. 28. Nullum tamen est hujus obedientiae meritum: *Si enim feceritis omnia, quae edicta sunt*

sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Luc. XVII. 10. Ergo praemia legis pertinent ad gratiam Dei et beneficia. Ut alia nunc taceam.

§. V.

Versantur etiam leges nonnullae circa beneficia. In huma- Leges circa be-
neficia.nis legibus solas illas allegabo, quae circa beneficia, feuda etiam appellata, occupantur. Leges divinae naturales continent officia de beneficiis quaerendis, et acceptandis (quae sub officiis erga nos comprehenduntur) de beneficiis bene collocandis et de gratitudine benefactoribus exhibenda. Nullum ergo esse potest dubium, quin existant etiam leges divinae et officia circa Evangelium, Summum benignissimi Numinis pro hominibus alias aeternum perituris, beneficium. Alia horum officiorum pertinebunt ad acceptancem Evangelii, alia ad applicationem ejusdem, alia pertinebunt ad omnes omnino homines, alia ad quosdam. In singulis deprehendemus legem, officium, vivendi regulam in casu recto (uti Schola stice loqui solemus) in casu obliquo Evangelium. Singulae istae leges indicant, quid nos facere debeamus; omissione harum actionum aut contrariarum perpetratio est *ἀροπία*, adeoque opponitur eidem *νόμος*; omnis autem ejusmodi *ἀροπία* cum dolore, contritione, terrore in nobis ad nosmetipos attendentibus observatur.

§. VI.

Prima lex divina, primum officium circa Evangelium Lex circa Evange-
lium quaeren-
dum. jubet peccatores peccata sua ex lege agnoscentes et iram DEI metuentes quaerere gratiam Evangelicam. Jes. LV. 6. 7. *Requirite Jehovam, cum praesto est, invoke eum, cum est propinquus. Derelinquat improbus viam suam, et vir iniquus cogitationes suas: revertaturque ad Jehovam, ut misereatur ipsius, et ad Deum nostrum, quia plurimum condonat.* Luc. XI. 9. *Petite, et dabitur vobis; quaerite, et invenietis; pulsate*

sate et aperietur vobis. v. 13. Si vos igitur, qui mali estis, nos tis bona dona dare liberis vestris: quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum S. potentibus ab ipso? Ita etiam B. LUTHERVS Antinomum Agricolam Islebium instituit, quod hic ipse refert his verbis a CONR. SCHLVSSELBURGIO in Catalogo Haereticorum lib. IV. p. 168. répétitis: Er hat mich auch unterrichtet, daß diß das rechte und fürnehmste Amt sey des Gesetzes, denn Gott habe das Gesetz nicht allein gegeben, daß es äußerlich sollt die Leute Welt- fromm machen, und dem Bösen wehren, daß sie äußerlich nicht sündigen, sondern vielmehr, daß es die Sünde anzeigen, auf daß, wenn wir die Sünde erkennen, die Gnade desto fleißiger sucheten, wie dann geschrieben ist, Gott hats alles unter die Sünde beschlossen, daß Er Sich über uns alle erbarmete. Rom. XI. 32. Imo ipsa Philosophia, cum se beatitati comparandae minus sufficientem agnoscat, revelationem gratiae a Summa DEI benignitate sperare et quaerere jubet, vid. VINC. PLACCII Philosophiae Moralis fructus praecipuus. Pertinet hoc officium de quarendo Evangelio partim ad officia erga DEVUM, nominatim fiduciam in Benignissimum Numen, partim ad officia erga nosmet ipsos.

§. VII.

audiendum.

DEVS pro ineffabili misericordia praedicari jussit omnibus hominibus, etiam iis qui Lege non usi sunt ceu Paedago-
go ad Christum, et Legem et Evangelium; omnium ergo ho-
minum officium est audire verbum Evangelii. Ita saepius
DEVS jubet audire e. g. Jes. I. 10. VII. 9. quae sequuntur ceu
audienda, non tantum legalia sunt, sed etiam Evangelica.
Quae de auditione verbi Evangelici praecipiuntur, etiam le-
ctioni verbi scripti applicari debent. Vtraque et auditio et
lectio attenta esse debet. Christus jubet *scrutari Scripturas*
Joh. V. 39. Qui officia haec negligunt, contemtores sunt verbi
divini etiam Evangelici, ipsiusque DEI Act. XIII. 38. 41.

§. VIII. Quae-

§. VIII.

Quaecunque Deus revelat, sive legalia sint sive Evangelica, immoto assensu credenda sunt, quae fides dicitur generalis: cumque quisque generalia Evangelii effata, divino assensu credita, non possit non sibimet ipsi applicare, non potest non inde oriri fiducia in meritum Christi, quae audit fides specialis. Huc pertinet monitum Iohannis Baptiste Marc. I. 15. μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Nec obstat, quod fides non est opus hominis, sed solius Dei: quia enim homines resistere possunt gratiae Spiritus S. per verbum suum fidem operari, officio hoc prohibentur homines resistere, et jubentur Spiritui S. fidem operanti locum dare. Hinc etiam incredulitas praecipua est ἀρρώστια et damnationis causa. *Qui non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti filii Dei Joh. III. 18.* Ita etiam SCHLVSSELBVRGIVS l. c. p. 144. ad argumentum Antinomorum: *Lex arguit tantum ea peccata, quae revelat: sed non revelat incredulitatem in Christum esse peccatum*, inter alia respondet: Primo praecepto damnari omnem incredulitatem adversus Dei revelatum verbum. *Cum autem incredulitas in Christum sit etiam species incredulitatis, necesse est eam quoque illo praecepto damnari. Deinde si primum praeceptum non damnat incredulitatem in Christum, cur in Locis communibus et Catechismis, ubi in nostris Ecclesiis explicamus Decalogum, affirmamus fidem esse opus primi praecepti?*

§. IX.

Quae modo dicta sunt de fide, pertinent etiam ad acceptationem beneficiorum Evangelio oblatorum: Sequuntur officia et leges de recta horum beneficiorum applicatione et gratitudine pro iisdem Deo exhibenda. Sub titulo gratitudinis facile

B

com-

Ad gratitudinem
erga Evang.

comprehenduntur, quae de applicatione seorsim dici possent, ergo brevitatis studio de solis legibus gratitudinis agemus. Divus Paulus Col. II. 6. 7. hanc inculcat regulam: *Sicut ergo accipisti Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate. Radicati et superaedificati in ipso, et confirmati fide, sicut et didicisti, abundantes in illo in gratiarum actione.* Postrema verba ita *μεγαρεῖται* HAMMONDVS: *Ita pergit, prout coepisti, virtutesque omnes Christianas excolite, et ea ratione vos Deo gratias habere ostendite, ob Evangelium vobis revelatum, aliaque beneficia ab eo accepta.* Nimirum gratitudo, quam Deo debemus pro Evangelio, non in animo et ore unice subsistit, sed extenditur ad omnem vitam sanctam. Huc pertinet monitum Pauli Phil. I. 27. *ἀξιως τῷ Euαγγελίῳ τῷ Χειρὶ πολιτευόμενοι.* Sancta haec gratitudo et perpetua esse debet et perfecta. Perpetua, quia relapsi dicuntur *Filium Dei conculcare, et sanguinem fæderis, per quem fuerant sanctificati, profanum ducere Ebr. X. 29.* quae est turpissima ingratitudo. Perfectam obedientiam, adeoque etiam gratitudinem Lex divina aeterna et immutabilis requirit: cum vero haec ob reliquias Peccati connati in hac vita sit impossibilis; ideo etiam Sancti in renovatione sive poenitentia quotidiana culpam in gratitudinis erga Evangelium in se reperiunt, ejusque remissionem in merito Christi quaerunt.

§. X.

Discrimen legis
circa Evang.
ab Evang.

Sufficient haec specimina legum divinarum circa Evangelium. Ne vero, quod saepius factum, consideratio harum legum confusionem legis et Evangelii causetur; ideo quod in ipsis Lex et Evangelium ita videantur permisceri, ut dubium ferme sit, an illa, an hoc potiores partes habeat, discrimen legum harum circa Evangelium ab ipso Evangelio paucissimis sed planissime indicabo. Non repetam, quae §. V. dicta sunt, sed illud tantum

tum addam : Leges divinas esse decreta Dei de actionibus hominum vel suscipiendis vel omittendis : Relatio ergo est inter decreta Dei, et actiones hominum : hae sunt objecta illorum ; maxima est differentia inter decreta Dei et actiones hominum, ut hae nunquam esse possint leges Dei, leges istae nunquam confundi possint cum actionibus hominum. Inter actiones humanas quaedam referuntur ad Evangelium, idque objectum habent, e. g. gratitudo erga Evangelium, ingratitudo. Aliae harum actionum lege praecipiuntur, aliae prohibentur. Evangelium igitur est objectum legum illarum non proximum et immediatum, sed mediatum et remotius. Cum vero distin-
stissimae esse debeant leges divinae ab actionibus humanis, quae sunt objecta ; multo majus discrimen esse oportet inter leges divinas et Evangelium, quod demum est objectum actionum quarundam humanarum lege divina vel praeceptorum vel prohibitarum.

§. XI.

Nunc applicabimus doctrinam de legibus circa Evangelium dijudicandis Controversiis Antinomisticis, quae vel vere tales erant, vel saltem videbantur. B. GERHARDO in Loco de Evangelio p. m. 640. palmarium argumentum, quo Antinomisti probare conantur, Evangelium proprie dictum esse prædicationem pœnitentiae, hoc videtur : Lex non novit Christum Mediatorem, cuius beneficia in solo Evangelio nobis proponuntur. Ergo etiam Lex non accusabit incredulitatem h. e. ignorantem vel contemptum Messiae; unde concluditur, Evangelium potissimum haec peccata arguere. Refert deinde aliquos respondere ad hoc argumentum, distinguendo inter materiale et formale incredulitatis; et distinctionem hanc hoc modo applicare: Quoad materiale incredulitatis lex in quantum lex est, nihil tradit de persona, officio ac beneficiis

Applicatio ad
controv. Anti-
nom.

„ciis Christi , aut de gratuita justificatione per fidem in Christum , quae ex solo Evangelio discenda sunt. Sed quod ad formale seu terminum , h. e. reatum τῆς ἀπίστας attinet , quamvis Lex contemtum Messiae praesentis in genere saltem , Evangelium vero in specie accuset , tamen Evangelium hoc non facit καὶ αὐτὸν , αἰσθῶν , aut directe , aut quatenus est Evangelium , cuius propria vox est , qui credit in Filium habet vitam aeternam , sed facit hoc 1. κατὰ τὴν καὶ πῶν , certo quodam modo ac ratione. 2. καὶ ἀντίθεσιν , e contrario seu ex opposito. 3. πορισματικῶν per consequentiam. 4. per accidens vel secundaria ratione , culpa scilicet eorum , qui non credunt et sponte pereunt. GERHARDVS autem ipse simplius respondet distinctione inter legem solam , et inter legem Evangelii luce collustratam , item inter incredulitatis manifestationem , ejusdemque accusationem. Lex jubet credere omni Deo verbo ; Evangelium revelat Christum pro nobis mortuum , concludit Lex : Ergo huic Dei verbo credas. Lex arguit omnia peccata et sic etiam incredulitatem. Evangelium in antithesi sua ostendit , hoc esse peccatum et quidem maximum non credere in Christum Mediatorem , concludit Lex : Ergo propter illud peccatum argueris et damnaris , quo sensu dicebat B. Lutherus in Comm. ad Gal. II. quod lex et Evangelium in praxi sint quovis Mathematico punto conjunctiora ; interim propria officia manent Legis peccata argue , iram operari et damnare , Evangelii consolari , erigere , salvare. - - Accusatio igitur incredulitatis pertinet ad legem , nimicum Evangelii luce collustratam , quo respicit , Lutherus , quando dicit , opus fidei in Christum , et peccatum oppositae incredulitatis reduci ad primum praeceptum. Quae profert magnus noster GERHARDVS de Lege Evangelio collustrata , et de Evangelio per antithesin ostendente peccatum incredulitatis , sunt adhuc obscuriuscula , obscuriora adhuc quae

alii

alii habent de Evangelio accusante incredulitatem in specie, certa quadam ratione, per consequentiam, per accidens; neque videtur his responsionibus satis impugnari Anthitesis Antinomorum: *Evangelium indicat et arguit peccatum incredulitatem.* Nisi vero omnia me fallunt, mentem optimorum Theologorum clarius exprimo per leges divinas circa Evangelium, nominatim de acceptando Evangelio, quas §. VI. VII. VIII. exhibent. Hae enim ostendunt et arguunt peccatum incredulitatis, cum Evangelium peccatores etiam ob id peccatum contritos consoletur.

§. XII.

Eadem distinctione inter leges circa Evangelium et Evangelium ipsum componi potest controversia alia domestica de Lege Evangelica. Legitur haec in B. D. CHRISTOPH. WÖLFFLINI Theologi Tbingensis optime meriti Heptade Exercitationum S. de Obligatione credendi in Christum Tbingae a. 1664. edit p. 86. sq. Nimicum recitat sententiam Autoris cuiusdam T. H. (sine dubio THEOD. HACKSPANII Theologi atque Philologi in hac quondam Academia Excellentissimi) e Collegio Manuscripto: Quamvis vero parum fidei habeant ejusmodi Manuscripta, considerabimus tamen sententiam sive fideliter sive minus exhibitam cum ejus refutacione. Phrasis Legis Evangelicae cum Grotio et Calixto statuitur “verissima I. quia incredulitas ceu ἀρούρα admitti debet in ali-“ quam legem, non in moralem, quia haec nihil habet de fide“ in Christum E. in Evangelicam. E. datur Lex Evangelica. “Si forte, quod improbabile non est, Autor per legem suam Evangelicam idem intellexit, quod nos per legem circa Evangelium intelligimus, plane non pugnat adversus ipsum B. WÖLFFLINVS in Resp. ad arg I. concedens, non credere in Christum “esse opus damnabile, quamvis non vi legis stricte sic sumptae“

B 3

„et

„et immediate, qua dicit negationem operis immediate et primo
 Deo debiti, tamen quatenus dicit contemptum mediorum ad
 nostram salutem destinatorum; “ a qua sententia Wölfliniana
 nihil differre existimo leges circa Evangelium. Duriora au-
 “ tem sunt, quae sequuntur in argumento II. et III. ubi ipsum
 „Evangelium dicitur lex, quod obedientia proprie dicta Evan-
 „gelio praestatur, et Evangelium cum vi obligandi conjun-
 ctum, Verum Autorem hunc Evangelii vocem in latiori &
 minus proprio accipere significatu patet ex sequentibus, ubi ad
 obiectionem Amesii, *si Evangelium lex esset, minaretur inobe-*
dientibus poenas, quod vero est bonum nuncium, respondet:
 „Lusus est in termino cum legem Evangelicam dicimus, in-
 „telligimus totum pactum novum Evangelicum, id quod de-
 „nominatur Evangelium a parte potiori, „ Re ipsa consentit
 Refutator, quando in Respons. ad arg. II. statuit, obedientiam
 „Evangelicam non esse obedientiam proprie et stricte sic di-
 „ctam, sed in sensu lato, quo designat quoque admissionem et
 „receptionem voluntatis divinae de Christo revelatae, „ Arcte enim inhaeret Evangelio stricte sic dicto, et allegata
 etiam e Rom. I. 5. *obedientia fidei egregie confirmat nostras*
leges circa Evangelium,

§. XIII.

Hist. Controv.
Treuener.

Tandem ad illam venio controversiam, quae huic opellae
 atque meditationi occasionem praebuit. Non prolixus ero in
 recensione ejusdem, cuius Acta Originalia inspicere mihi ante an-
 nos viginti licuit, atque excerpta, partim a B. Parente meo
 Dn. Io. CONR. FEVERLINO Antistite t. t. Nördlingensi, partim
 a me facta adhuc asservo. Potiores tantum breviter recenze-
 bo circumstantias, B. D. IOH. PHIL. TREVNERVS t. t. Senior
 Ministerii Evangelici Augustani ediderat Augustae a. 1708. Pri-
 mitias Augustanas, quibus Poenitentiam aliquam, stricte sic di-
 ctam,

Etiam , et a Fide distinctam , et quidem summum ejusdem gradum , ex Evangelio stricte sic dicto deducebat , eandemque quo minus cognitam Ecclesiae nostrae existimabat , eo magis commendabat . Dni Autores Relationum innocuarum a. 1708. p. 626. cum recensuissent has Primitias , loco Epicriseos hoc subjunxerunt votum : *Utinam haec diligentius cum libris Symbolicis contulisset !* IUSTIN. MEYERVS Archidiaconus Ol- denbrocensis a. 1709. scripsit Defensionem verae doctrinae de Contritione ex sola lege adversus Primitias Augustanas Cl. V. Dn. D. Treuner , quae cum tacita adprobatione recensetur in iisdem Relationibus innocuis a. 1709. p. 347. seq. TREVNE- RVS moleste ferebat , quod recessionis a libris Symbolicis accusaretur , cum tamen hi de poenitentia irregenitorum , ipse de poenitentia stantium agerent , et quod sententia ipsius de contritione ex Evangelio oriunda male acciperetur , cum poenitentiam suam a contritione expressis verbis in Primitiis distinxisset , nimirum assignando contritioni metum poenarum , poenitentiae Evangelicae autem pudorem ob ingratitudinem erga Evangelium , unde Germanice eine Scham-Reue appellari voluit . Quare privatis litteris S. R. D. D. VAL. ERN. LOE- SCHERVM de injuria sibi facta monuit , atque obtinuit , ut in Relat. Innoc. a. 1710. p. 142. declaratio Treuneriana hypotheseos de poenitentia ex Evangelio infereretur . Quae vero cum multum dubitationis de orthodoxia Treuneris praes se ferret , et a 1711. B. D. WERNSDORFIUS in Diff. de Antinomia recentiorum quorundam §. 20. sqq. Treunerum ob Primitias Antinomis subtilioribus annumeraret , Treunerus ab utroque primum litteris ad ipsos datis , deinde per Theologos quosdam Saxonicos Electorales , tandem per Supremum Consistorium Dresdense aut probationem heterodoxias aut satisfactionem petebat . Supremum hoc Consistorium a. 1712. mense Junio ad Treunerum mittebat Consilium aliquod Irenicum , de quo postea

postea dicendum erit: hoc ipso vero nondum satis tam esse omnem controversiam vel inde patet, quod Treunerus secundae editioni Primitiarum Augustae a. 1715. curatae subjicit Vindicias, historiam aliquam hujus controversiae etiam continentis, ad quas in Relat. Innoc. a. 1717. p. 659. sqq. respondetur.

§. XIV.

**Applicatio ad
Controv. Treu-
ner.**

Quod vero attinet ad ipsam hanc controversiam B. TREVNERVS et S. R. LOESCHERVS, uti post mutuas declarationes sententiarum suarum parum dissidii in quaestione praecipua reliquum fecerunt, ita uterque Vir Celeberrimus quam proxime leges divinas circa Evangelium attigit, ut harum discrimine ab ipso Evangelio omnis controversia componi posse videatur. Ostendam id primum per praecipua momenta et argumenta sententiae Treunerianae. Statuit nimirum, Evangelium (*haud tamen solum*) agnitionem et displicantiam peccatorum cum dolore conjunctam, abstrahendo a minis legis, operari p. 48. Primitiar. delicta esse foedam ingratitudinem in Christum *ex lege Evangelii jubare collustrata* doceri cupit p. 18. 28. 39. argumenti, quo poenitentia animis inspiratur, propositionem majorem, ex lege depromendam fatetur. Ita autem argumentum format: *In gratitudo adversus redemptorem est peccatum fædissimum, maximeque dolendum. Ast peccata mea in Christum commissa sunt injuria in redemptorem.* E. Ego paulo inferius aliquantum mutabo argumentum, ut Lex et Evangelium distinctiora compareant. In his vero declarationibus sententiae nihil ego video praeter leges circa Evangelium, quae agnitionem peccatorum efficiunt. Idem sentio de argumentis. David 2. Sam. XII. ad poenitentiam a Nathane permovere batur commemoratione beneficiorum divinorum h. e. lege gratitudinis, non tamen hac sola, sed etiam legibus de homicidio et adulterio. Petrus, cum tertia vice Dominum abnegasset,

a Do-

a Domino aspiceretur , et gallus cantaret, in memoriam sibi revocabat verbum Domini , et amaras profundebat lachrymas. Luc. XXII. 61. Verbum autem Domini : Ter abnegabis me Luc. XXII. 34. non erat Evangelicum sed legale; facillime tamen largior legem gratitudinis erga Dominum valde auxisse et exacerbasse lacrymas Petri. Concio Petri Act. II. qua auditores compungebantur corde v. 37. maximam partem erat Evangelica , sed continebat etiam legem . siquidem Petrus dicebat v. 36. *Jesum, quem vos crucifixistis, Deus fecit Dominum et Christum* Exemplum Alexandri homicidium Clyti deplorantis od beneficia ab ipso et matre ipsius accepta leges circa beneficia h. e. leges gratitudinis haud obscure innuit. S. R. D. D. LOESCHERVS in Declaratione Treuner. hypoth. (in Relat. Inno. a. 1710. p. 243.) concedit , poenitentiam regenitorum “ in renovatione quoad facultatem agendi et principium fiendi “ ex Evangelica gratia , quoad principium cognoscendi autem “ ex Lege Evangelio collustrata oriri. ” Idem Vir Celeberrimus in Consilio Irenico num. II. scribit : Intelligentur Primitiae “ universim et omnino juxta D. Autoris verba, quae p. 39. seqq. “ leguntur , quod nimirum Poenitentia Primitiarum ex Lege “ Evangelii jubare collustrata nascatur , nec non ex illis p. 37. “ quod argumenti , quo Poenitentia (de qua Primitiae agunt) “ animo inspiratur , propositio major ex Lege depromi debeat, “ ut τὸ esse ex Evangelio (vel successum et nexus habere ab “ Evangelica gratia) non opponatur τῷ esse ex Lege. ” Legem Evangelio collustratam, quae phrasis jam placuerat B. GERHARDO , parum differre a legibus circa Evangelium , jam supra §. XI. observavi. Quae de propositione majore legali , adeoque minore Evangelica , in argumento Poenitentiae dicuntur , plane confirmant meam de legibus circa Evangelium sententiam : Major enim legalis , sed de Evangelio , ita se habet : *Cuicunque Deus summa beneficia obtulit, is acceptare*

C

eadem

eadem gratissimo animo debebat, et, cum hoc non fecerit, agnoscere debet peccatum et de eo dolere. Sequitur Minor mere Evangelica. Atqui, tibi, o homo, cui annunciatum est Evangelium, Deus summa obtulit beneficia, Ergo gratissimo animo acceptare debebas, et cum hoc non feceris, peccatum agnoscere debes et dolere. Ita etiam τὸ esse ex Evangelio non opponitur τῷ esse ex Lege, cum potius in casu recto habeamus Legem, quae agnitionem peccatorum efficit atque poenitentiam, in casu autem obliquo Evangelium, uno verbo Leges, quae dirigunt actiones nostras circa Evangelium. Quod supereft controversiae de discrimine poenitentiae terribundae et pudibundae, irregenitorum et regenitorum, facili etiam opera dijudicari potest. Etenim regenti etiam in poenitentia quotidiana agnoscere debent, se vel per peccata infirmitatis reos esse damnationis aeternae, nisi per Christum remitterentur, adeoque *cum timore et tremore suam salutem confidere* Phil. II. 12. id quod in primis ideo necessarium est, *ut qui sibi stare videntur, caveant ne cadant.* I. Cor. X. 12.

§. XV.

Applicatio in
praxi.

Ne vero practici usus doctrinae huic deesse videantur, attingemus quosdam in explicatione Paradoxi B. LUTHERI: *Lex et Evangelium sunt distinctissima. et conjunctissima, quovis punto Mathematico conjunctiora*, quod breviter exponit B. D. IOH. HENR. MAIVS in Paradoxis Lutheri Orthodoxis num. XVI. Nonnulli apparentem hanc contradictionem ita solvunt, ut Legem et Evangelium in *Theoria* distinctissima, in *Praxi* autem conjunctissima statuant. Verum accuratissimus DANNHAVERVS in Hodosophia p. 489. optime observavit, *sejunctissima esse non tantum in Theoria, sed etiam*

etiam in foro *justificationis*. Dicendum ergo I. in *Theoria Legem et Evangelium esse distinctissima*, conjungi autem in legibus quibusdam circa Evangelium, sine omni tamen confusione. II. In *Praxi* quisque homo distinctissime uti debet lege et Evangelio : illa ad agnitionem peccatorum et dolorem de iisdem in poenitentia sive contritione, tam magna, quam quotidiana; hoc ad fidem excitandam, augendam, firmandam, ad *justificationem* obtainendam, ubi omnis respectus legis et operum legis exulat ; postea vero lege iterum opus est pro sancta vita & bonis operibus. *Coniunctio*, quam B. LUTHERVS innuit, in eo maxime consistit, quod unum alterum sequi debet ; & temporis intervallum inter effectus utriusque quandoque non est sensibile, imo plane nullum, quo tamen non obstante Lex et Evangelium et in se manent distinctissima, et effectus utriusque sunt distinctissimi, tristitia nimurum et laetitia, metus atque spes. Propius autem connectuntur in legibus circa Evangelium, quae contritionem operantur et vitam sanctam dirigunt. III. Ministri Ecclesiae legem et Evangelium in *Praxi* distinguere debent, ut illam in primis securis, hoc contritis praedicent, id quod ὁρθομεῖν ex 2. Tim. II. 15. cum libris Symbolicis appellare solemus. Nec minima imprudentiae Pastoralis pars est, Evangelio solari securos, lege magis terrere contritos. *Coniunctio* autem legis et Evangelii necessaria est, partim ob effectuum *coniunctionem* vel successionem necessariam num. II. indicatam, partim quod in uno eodemque coetu publico et securi et contriti reperiuntur, partim etiam et quidem praecipue in legibus divinis circa Evangelium, quibus et irregeniti et regeniti ad contritionem permoveri debent. In postremo hoc momento maximam partem consensisse B. D. TREVNERVM et S. R. D. D. LOESCHERW elucescit e numeris III. IV. V. Consilii Irenici jam ante excerpti, qui hujus sunt tenoris : III. Speratur

„tur Primitias proprie ac *κυριως* agere de Pœnitentia stan-
 „tium et irregenitorum, atque ad illam continuo respicere;
 „in pœnitentia autem irregenitorum analogon quid (ex serio
 „frigidam hypocriticamque pœnitentiam destruendi animo)
 „poscere, non autem ut absolute necessariam in thesi urgere.
 „IV. Approbatur consilium Primitiarum, quod pœnitentibus
 „singulis, etiam non stantibus, commendanda sit ipsa etiam
 „pudibunda peccatorum agnitione de ingratitudine in beneficen-
 „tissimum JEsum admissa dolens, sed hoc, non alio sensu.
 „V. Absoluta necessitas sublimis et perfectissimi poeni-
 „tentiae gradus ante justificationem non
 „approbetur.

S. D. G.

Coll. Diss. A 167, misc 14